

Bilişim Teknolojisi ve Çocuk Edebiyatı

Meral KAYA*

Teknoloji iletişim kavramını yeniden tanımlamış ve farklı bir boyut getirmiştir. Teknoloji her alanda olduğu gibi eğitim alanında ve öğrenme-öğretme sürecinde yerini almıştır. Bilgiye ulaşmak şimdi bir tuşun ötesinde. İletişim artık çok dinamik ve birçok teknolojik yaklaşımlarını da içinde barındırıyor. Neredeyse tüm duylara aynı zamanda teknoloji materyalleri ve yaklaşımları hitap ediyor. Teknoloji deyince akla birçok araç ve kaynak geliyor. Televizyon, bilgisayar, laptop, video, CD Rom, film, İnternet, elektronik posta, elektronik kitap, İpad, İpod, cep telefonu, elektronik mesaj, sosyal medya alanları bunlardan sadece birkaç örnek teşkil ediyor. Artık iletişim araçları ve teknoloji birçok duyu organının aynı anda çalışmasını gerektiriyor. İletişim becerileri daha geniş kapsamda gerçekleşiyor. İşitsel ve görsel duylar görevdeyken aynı anda bilgiye ulaşma ve yönetme-dokunma ile kısa sürede gerçekleşiyor. Teknoloji okuma-yazma alanına yeni kelimeler sunuyor. Örneğin hypertext, İnternet, erişim, İnternet'te gezinmek ve buna benzer birçok kelime dilimize yerleşmiş ve bazı kelimelerin işlevi daha kapsamlı olmuştur.

İnternet'te okuma ve yazma çok başka okuma-yazma becerilerini de beraberinde getirmiş; düşünmeyi ve karşılık vermeyi çok farklı boyuta taşımıştır. Konuşma artık görsel, işitsel ve farklı yazı şekli ve metin ile desteklenmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenci bu araçlardan ve yaklaşımlardan yararlanıyor, öğretme sürecinde de teknoloji önemli bir öğretim aracı konumuna geliyor ve öğretime yeni roller ve kimlikler sağlıyor.

Global çağın getirdiği hızlı iletişim ve bilgi ağından kaçınamayacağımız bir gerçektir. Teknoloji de bu ağın en önemli aracıdır. Teknolojinin birçok avantajı ve dezavantajından bahsedebiliriz. Televizyonun en büyük dezavantajı kişiyi pasif alıcı konumunda tutmasıdır. Televizyonun bir eğitsel aracı olabileceği mümkün ama çoğu zaman bir eğlence aracı konumunu korur. İnternet'e de çocukların oyun oynama mekânı görevini verirsek o zaman bilgisayarın dezavantajından bahsedebiliriz. Oysa teknoloji eğitsel araçlar bütünü olarak eğitim ve öğretim sürecinde yerini rahatlıkla alabilir. Öğrenci powerpoint sunum hazırlayabilir, araştırma yapabilir, tarih bilgisi sorgular, dünyanın her köşesi ile iletişime girebilir, veya yazdığı hikâyesinin metnine görsellik kazandırabilir. Doğru kullanıldığı zaman klasik öğretim-öğrenme yöntemleriyle birlikte etkileyici bir araç olabilir.

Okuma-yazma alanında teknolojinin yararı yadsınmaz. Bilgiye ulaşım ve yayma hızı, anlama becerisindeki değişim ve yazmada görselliğin ve işitselliğin etkisi bilgiyi almada ve öğrenmede açıkça gözlemlenebilir. Çeşitli eğitsel web siteleri hem öğretime hem öğrenciye kaynak sağlar.

* Dr., Brooklyn College, CUNY, New York, Amerika Birleşik Devletleri.

Teknoloji ile birlikte okuma kültüründe de büyük işlevsel değişiklikler olmuştur. Çocuk kitapları edebî amaçlarının yanında teknoloji ile birlikte eğitsel ve eğlence amaçlarını da beraberinde getirmiştir. Okuma öğreniminde ve öğretiminde dijital kitaplar çocuğa ses, görsellik ve metine hâkimiyet sağlar. Örneğin çocuk gördüğü kelimeyi aynı anda duyup kelime üzerinde bir tuşla değişiklik yapabilir, cümle içinde kullanabilir, sorulara cevap verebilir, metni değiştirebilir veya üzerinde oynayabilir ve anında dönüt alabilir. Yaratıcılığını ve seçimlerini kullanıp kitaba veya hikâyeye karşılık verebilir, değiştirebilir, ses ve imaj /resim ekleyebilir. interaktif kitaplarda oyunsal etkiyi kullanıp kendi kurgusunu yaratabilir ya da bir hikâyeyi İnternet'ten görsel olarak dinleyebilir. Eğlence amaçlı dijital kitaplar çocuklara ve gençlere oyunsal amaçlı bir ortam sağlar. Bunlar bilgisayar oyunlarının dışında kitap düzeninde yer alan oyunlardır.

Teknoloji, okuma kültürünün okuma alışkanlığı boyutunu nasıl etkiliyor? Sorusu da birçok araştırmacının ana konusu olmuştur. Bazı araştırmacılar teknolojinin okuma alışkanlığını olumsuz yönde etkilediği bazıları ise okuma kültürünü zenginleştirdiği sonucuna varmıştır. Teknolojinin okuma alışkanlığını ve çocuk kitaplarının işlevlerini değiştirdiği bir gerçektir. Teknoloji ile birlikte okuma alışkanlığı bilgiye ulaşma işlevini görmeye yönelmişse de teknolojinin okuma alışkanlığını ortadan kaldırdığı iddia edilemez. Çocuklar ve gençlerde kendi isteği ile kitap seçip bir köşede okumanın zevkine varma davranışı teknoloji ile beraber azalmıştır; yani edebî amacını teknoloji hırpalamış olabilir. İşlevsel olarak kapsamı genişlese bile, çocuk kitapları teknoloji ile birlikte hâlâ yerini korumaktadır. Bazı araştırmalar özellikle erkek çocukların okuma alışkanlıklarının dijital dünya ile arttığı da gözlemlenmiştir.

Bir eğitimci olarak okul öncesi çocuklar için teknolojinin sınırlı olması gerektiğine inanıyorum. Yaş ve gelişim gerekliliği okul öncesi çocukları oyuna, fiziksel etkinliklere, konuşma diline, sözlü dile ihtiyacını daha özenli ortaya koyar. Okul öncesi çocukların fiziksel temas, sözsöz iletişim, ninniler, şarkılar, sözlü hikâyelere ihtiyacı çok daha fazladır. Bunun yanında okuma alışkanlığının kökeni ve süreci bu yaşlarda kritik önem taşır. Teknoloji bu dönemde iyi seçilmeli ve sınırları daha belirgin olmalıdır. Dilsel, duygusal, bilişsel gelişim ve okuma kültürünün etkili süreci açısından teknoloji okul öncesi dönemde daha özenle seçilmeli ve zaman ve içerik sınırı getirilmelidir. Bu sınırlılık tabii ki ilkökul dönemi için de geçerlidir.

Teknoloji dijital çağın bir gerçeğidir. Sosyal hayatımızda, okulda ve evde teknoloji aktif rol almaktadır. Teknoloji eğitime olumlu ve olumsuz boyutlar getirmiştir. Olumsuz boyutlarını tamamen ortadan kaldırmamak da bu olumsuzluğa sınır koyabiliriz. Eğitsel amaçlı teknoloji daha ön plana çıkabilir. E-kitaplar klasik kitapların yanında yer alabilir. Kaliteli eğitsel web siteleri ve kaynakları eğitimin bir parçası olabilir. Devlet ve özel kuruluşlar okuma kültürü ve kitap okuma alışkanlığının teşviki için medya ve teknolojiden yararlanabilir ve e-kitapları da okuma kültürüne ek kaynak olarak gösterebilir. Teknoloji ve e-kitaplar çocukların yaratıcılığına materyal ve kaynak olabilirler. Teknolojiyi okuma kültüründen çıkarmaya çalışmak gerçekçi olmadığı için teknolojinin olumlu taraflarını ayırtmak bu konuda daha çok araştırma yapılıp etkisini ve eğitsel ve olumlu yanını keşfetmek gerekir.